

En stemning

Af Mogens Andersen

Graner og fyr. Nåle der knaser blødt og elastisk under fødderne. Klang af øxehug. Op gennem den lille lund i Tisvildehegns udkant. Ved min side Christian Bohr, der det forår levede sine sidste måneder. Tryk ved hans nærhed nærmede jeg mig brændehuggeriets centrum.

Store kraftige sving udført af en stærk mand, der lagde krop og sind i arbejdet, der var fyldt med så håndgribelige resultater. Sådan så jeg Christians far første gang.

Gæstfrit blev man modtaget. – Nu var jeg fanget ind i et meget stort menneskes venlige atmosfære.

Instinktivt sattes alle åndelige ressourcer i højt alarmberedskab. Her måtte ydes noget, her ville man gerne være på højden af sin ydeevne og lidt til.

Allerede ved dette korte første møde mærkedes den varme udstråling fra dette meneskelige menneske. Det var godt at være i nærheden af ham. Her var tryghed, munterhed og man følte, at ens liv og gerning var blevet mere betydningsfuldt.

»Hvad tænker de unge om Scharff, Giersing, Isakson og Weie«, var det første spørgsmål Bohr stillede mig, der ikke den dag anede, at den store interesse for kunst og den kunstneriske arbejdsform, som Bohr var i besiddelse af, skulle blive mig til så megen glæde igennem en menneskealder.

*

Sammenhængen imellem de vældige ændringer i vor erkendelse af omverden og vort eget sind, som følge af videnskabens fremskridt, og kunstens, især malerkunstens radikale brud med en gammel tradition, for at finde nye veje, er måske en selvfølge. – Bohr var levende interesseret i de nye landvindinger, som den moderne malerkunst med så stor fart gjorde i den tid han levede. – De første sætninger fra mit første møde, spørgsmålet om mit syn på bl. a. Giersing og Weie, svarede han selv på 30 år efter ved at sige, at de maleres arbejde var af en altafgørende betydning for den moderne malerkunst.

*

Bohr havde et stort billede af den meget teoretiske franske kubist, Jean Metzinger. En hest og en kvinde er motivet, der er malet ud fra de maler-teorier Gleizes og Metzinger formulerede i »Det kubistiske Manifest«.

Oftede har jeg set Niels Bohr, fuld af oplagthed, forklare sit syn og give sin tolkning af det billede. I hans øjne var glæden ved at give tanker form over for tilskuere, der ikke umiddelbart kunne se noget i det værk. – De kom med forestilling om, hvordan kunst skulle se ud. Som oftest krav til billedernes udseende, der var dikteret af det 19. århundredes udvandede naturalisme, som den gav sig udtryk i firsernes og halvfemsernes danske malerkunst.

Bohr var optaget af motivets eller rettere billedelementernes dobbelttydighed, at ansigt, lemmerne var skildret, så de sås fra flere sider. – De kubistiske maleres store indsats var jo netop at have åbnet døren til nye motiver og til en bevidst arbejden med de plastiske elementers mangetydighed. At en genstand kunne være flere ting, skifte, betragtes som ansigt, arm og frugtskål. Selve det maleriske sprog er på vej til at blive selve det kunstneriske indhold. – Bohr fulgte med interesse denne skiften i det maleriske billede, fulgte med til vor tids abstrakte maleri, hvor der endnu tydeligere arbejdes på at bryde fordomme med hensyn til, hvad et maleri er. Nu skabes nye motiver eller måske snarere nye kompositioner af elementer der endnu er uden navn – en videre indtrængen i det forunderlige, at billedets afgrænsede verden på een gang rummer en fast entydig helhed og de enkelte billedelementers mangetydige funktion, der beriger helheden, gør den levende og foranderlig.

Bohr sansede alle disse ting.

*

Muntre og fortrolige ture i Hegnet eller i haven på Carlsberg. Bohr gik rask og skiftede ofte retning uden at advisere en mere søvnig ledsager. – Hen ad en sandet vej i plantagen og så, vinkelret på retningen uden smålige hensyn til farbart terræn eller ej. En lang samtale, hvis man kan kalde det samtale. Det var snarere en lang monolog fra Bohrs mund. Man gik anspændt lyttende til den meget lave stemme. Intet ord måtte mistes. – Engang imellem svarede man på et direkte spørgsmål. Ens svar var nu ofte forudant af Bohr, man havde intet sagt. Bohr anede, hvad man bryggede på og sagde så pludseligt meget smilende: »Du må ikke tro, at jeg er så reaktionær«. Det var når samtalen drejede sig om politik, og hvornår gjorde den ikke det, før og efter krigen.

Vi gik og gik, skar genveje, der blev til omveje, søgte bort fra kendt vej. Graner og fyr, hele den scharffske billedverden vandrede vi rundt i. – Jeg husker den fryd Bohr viste da han fik at høre, at Picasso havde sagt: »Jeg søger ikke, jeg finder«. Her var så genialt sagt noget meget væsentligt om kunstens stilling i vort åndelige liv. Og Bohr vidste, at det var en kunst at lave videnskab og at der hører videnskab til at skabe kunst. Det gjorde det så godt at tale med ham. Hans intuition var imponerende. Bag en malers dunkle ord kunne han ane en form for mening og tanke, selv uddybe dens indhold og svare i en sætning, der åbnede nye muligheder og gav nyt mod til at fortsætte med eget arbejde.

*

Den lange cykeltur fra Tisvilde. Aage, Erik og Hans var med. En solvarm dag i august. Sammenhold og munterhed. Landskabet var vi eet med: Bakkerne, små stejle, cyklen i frigear. Niels Bohr i skjortærmer, kasket. – Himlen blå, med skyer, hvide klatter malet med frottéhåndklæde på himmelens blå stramme lærred. Op, ned. Vi svedte. Det gjaldt om at ligge i spidsen. – Bohr, foroverbøjet på cyklen, trampede og kørte til, men vore unge ben kørte endnu hurtigere. »Åh, åh, tænk på jeres gamle far«, råbte Bohr i det fjerne. Vi sagtnede farten og var manerlige et par kilometer, så igen en spurt og det samme råb om nåde fra Bohr. Men cykle kunne han. Og jeg tror, at han nød vore drillerier, venlige og glade, som de var. – Vi måtte have hvil, drikke sodavand. Senere bøv på en beværtning i Hillerød.

Om aftenen hjemme på Carlsberg læste Bohr højt. Endnu står i mit sind hans dæmpede stemme. Det var en god stemme. Følelser af dyb og underfundig art kunne den omslutte ved at give en ejendommelig mumlende musik i ord, et ritardando. Den føjede et meget personligt element til poesens virkelighed.

Christian, hans ældste søn var så ulykkeligt kommet af dage den sommer. Vi var alle fyldt af sorg. – Bohr hjalp og støttede os alle, erkendende livets vilkår. – Det var en levende glæde at opleve den stærke livskraft, der i de mørke dage i så rigt mål strømmede gavmildt ud over vore sind. Vi fortsatte vort arbejde og tog vor døde ven med i vort liv.

*

Den kunstneriske arbejdsproces fængslede Bohr. »Det gælder for malerne om at finde på noget nyt«, sagde han og ramte hermed noget væsentligt

i kunsten, hermed mentes, noget levende, noget der udvidede vor verden. – Der hvor ordene hører op, der begynder kunsten. Alle de stemninger, der skabes i vore sind og som sagt i ord vil blive usande, halve, deforme, alt det giver maleriet et udtryk for. Og Bohr følte så intenst, at det hørte med som et væsentligt billede af livet. Han, der prøvede så stærkt på at finde nøjagtige ord, helt præcist dækkende udtryk for resultater inden for sit eget værk, hvor han fandt de samme glæder og sorger ved arbejdet, som en maler – han var fuld af medleven og fornemmelse for kvaler og glæder ved et arbejde, hvor man ikke søgte, men fandt.

Samværet med Bohr i alle de mange år lever i min tanke som en smuk og munter blanding af cykelture – spadseren i Tisvilde, i haven på Carlsberg. Samtaler, opmuntring, visdom, opfindersnilde, glæde ved håndværk, vers og brændehugning.

En medmenneskelig omsorg og fornemmelse ud over alle grænser.